

Juridische verplichtingen van kernspelers

Jaap Spier¹

De komende jaren zullen cruciaal zijn om nog een kans te hebben om klimaatrampen van onvoorstelbare omvang te voorkomen. Daarvoor is in elk geval nodig om in kaart te brengen wat landen, bedrijven en andere kernspelers rechtens moeten doen. Een internationale groep deskundigen heeft die handschoen opgenomen. De groep heeft in kaart gebracht wat overheden rechtens moeten doen en welke juridische verplichtingen bedrijven en beleggers hebben. Dat laatste is omschreven in de *Principles on Climate Obligations of Enterprises*. Die worden in dit artikel globaal en met zevenmijlslaarzen doorgenomen.

Het regent officiële rapporten, verklaringen, beloftes, en voordrachten waarin wordt aangedrongen op en vaak plechtig beloofd om aan 'de Paris Agreement' (PA) te voldoen, dan wel de mondiale uitstoot van broeikasgassen naar netto nul terug te brengen in 2050.² Ook het bedrijfsleven en bijvoorbeeld het World Economic Forum benadrukken de noodzaak daartoe.³ Op zich is dat goed nieuws. Maar de kans om dit doel te verwezenlijken is klein zo lang niet wordt aangegeven welke concrete maatregelen zullen worden genomen en wanneer. Sommige landen en bedrijven geven dat helder aan. Vele andere doen dat niet of zwijgen volledig stil.

De komende jaren zullen cruciaal zijn om nog een kans te hebben om klimaatrampen van onvoorstelbare omvang te voorkomen. Dat betekent dat al het redelijkerwijs mogelijke moet worden gedaan om deze periode niet te verbeuzelen. Daarvoor is in elk geval nodig om in kaart te brengen wat landen, bedrijven en andere kernspelers rechtens moeten doen.

Een internationale groep deskundigen heeft die handschoen opgenomen.⁴ De groep heeft getracht in kaart te brengen wat overheden rechtens moeten doen (de *Oslo Principles*, hierna OP) en welke juridische verplichtingen bedrijven en beleggers hebben (de *Principles on Climate Obligations of Enterprises*).⁵ In november 2020 heeft een ingrijpend aangepaste en uitgebreide versie van deze laatste *Principles* (hierna EP) het licht gezien. Daarin wordt in sterkere mate aandacht besteed aan de keten (van leveranciers tot eindproducten). Bovendien worden verplichtingen geformuleerd van (her)verzekeraars, *credit rating agents*, accountants en advocaten; voor zover hierna uit de context niet anders valt op te maken, wordt met bedrijven mede bedoeld op deze vier takken van bedrijvigheid.

De *Principles* en de juridische basis worden uitvoerig toegelicht in daarbij behorende commentaren. Deze bijdrage beperkt zich tot een kort overzicht van de EP.

Het juridisch in kaart brengen wat bedrijven en enkele andere kernspelers rechtens moeten doen met het oog op klimaatverandering zal ons niet behoeden voor klimaatrampen. Dat laat onverlet dat deze benadering een bijdrage kan leveren om de mondiale temperatuurstijging te beperken omdat:

- 1) het zonder kennis van de verplichtingen van een entiteit – bedrijf, belegger en zo meer – onmogelijk is om deze na te leven;
- 2) het onmogelijk is om te beoordelen óf een entiteit aan haar verplichtingen heeft voldaan;
- 3) het voor langetermijnbeleggers, zoals pensioenfondsen, van wezenlijke betekenis is om te kunnen beoordelen of de entiteiten waarin ze hebben

Auteur

1. Prof. dr. J. Spier is oud Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad; senior associate University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership; buitengewoon hoogleraar Universiteit van Stellenbosch.

Noten

2. Zie recentelijk bijvoorbeeld Terra Carta For Nature, People & Planet, TerraCarta_Charter_Jan11th2021.pdf (sustainable-markets.org) en over de betekenis van de PA in het kader van het formuleren van juridische verplichtingen Brian J. Preston, 'The Influx-

ce of the Paris Agreement on Climate Litigation: Legal Obligations and Norms', *Journal of Environmental Law* 2020 (Part I), p. 1-33 en Causation, Corporate Governance and Catalyst (Part II).

3. Zie nader het commentaar op de EP (voetnoot 5), p. 68, 69 en 102 e.v.

4. Zie voor de leden van de groep de in noot 5 genoemde website.

5. De tekst van de OP, beide drukken van de EP en de commentaren zijn gepubliceerd door Elevant Publishing; ze zijn ook beschikbaar op www.climateprinciplesforenterprises.org.

© Shutterstock

belegd, of willen gaan beleggen, aan hun verplichtingen voldoen;

4) accountants jaarrekeningen niet adequaat kunnen beoordelen zonder deze wetenschap. Bedrijven die tekort schieten lopen aansprakelijkheids- en reputatieschaderisico's; ze riskeren ook te verworden tot *stranded assets* (waardeloze beleggingen). Dat is eveneens essentiële informatie voor kredietbeoordelaars.

Velen gaan uit van de geruststellende gedachte dat juridische verplichtingen niet bestaan zonder een *duidelijke* juridische basis. Het is juist dat er op veel terreinen waarover het hier gaat geen heldere en concrete wetgeving of rechtspraak voorhanden is. Maar dat is zo vaak het geval. In dergelijke situaties komt het aan op een interpretatie van het recht. Het *Urgenda*-arrest⁶ spreekt boekdelen in het kader van klimaatverandering.

Dit artikel gaat met zevenmijlslaarzen door de EP. Een aantal *Principles* wordt niet besproken: wat rechtens is als nationale klimaatverplichtingen minder veeleisend zijn dan internationale (16), uitzonderingen voor heel bijzondere gevallen (17), outsourcing (23), banken (26) en 'hard cases' (49).

De EP zoeken de juridische basis van de in de *Principles* neergeslagen verplichtingen in een veelheid van juridische bronnen

De EP zijn gericht op voorkoming van catastrofale klimaatverandering. Onze groep laat zich niet uit over eventuele aansprakelijkheid wanneer één of meer verplichtingen niet worden nagekomen.⁷

Juridische basis van klimaatverplichtingen

De EP zoeken de juridische basis van de in de *Principles* neergeslagen verplichtingen in een veelheid van juridische bronnen: mensenrechten, aansprakelijkheids-, milieu-, en ondernemingsrecht, *soft law*, gezaghebbende rapporten, de al genoemde *Paris Agreement* (PA),⁸ rechtspraak en wetenschappelijke artikelen. Het uitvoerige commentaar legt uit waarom bedrijven ook mensenrechtelijke verplichtingen hebben. Dat strookt met de snel veld winnende opvattingen en ook met onder meer de door veel bedrijven onderschreven *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (*Ruggie Principles*), de *OECD Guidelines on Multinational Enterprises* en *Global Compact*.

Soft law, daaronder begrepen allerlei gedrags- en *governance codes*, roepen als zodanig geen juridische verplichtingen in het leven. Naarmate ze op ruimere schaal worden onderschreven, illustreren ze wel wat in de betrokken kring als wenselijk gedrag wordt beschouwd. Het ligt dan ook voor de hand daaraan betekenis toe te kennen bij de interpretatie van (vooral) open normen.

Een aantal *Principles* kan bogen op specifieke regels, zoals beurs- en accountantsregels, of gedragscodes voor beleggers. Voor verdere uitwerking en bronnen zij verwezen naar de veel uitgebreidere digitale versie van dit artikel.⁹

De EP pretenderen niet het (enig) juiste antwoord te formuleren: onze groep is rechter noch wetgever. We staan

open voor van onze *Principles* afwijkende interpretaties van het recht. We hebben er evenwel geen twijfel over dat bedrijven en de andere genoemde entiteiten vaststelbare juridische verplichtingen hebben.

Ambitie en realisme

Bij het formuleren van de EP hebben we ambitie en realisme met elkaar moeten verzoenen. Het concipiëren van *Principles* die gedoemd zijn tot vergetelheid zodra de inkt droog is, sorteert geen enkel effect. Daarom hebben we gestreefd naar het verwoorden van verplichtingen die voor de meeste bedrijven redelijkerwijs vervulbaar zijn. Denkbaar is dat een aantal marginale bedrijven met een hoge *carbon footprint* ten dode is opgeschreven. Dat is evenwel niets nieuws.

De rode draden van de EP

In de eerste plaats behelzen de EP-verplichtingen om de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen. Daarnaast hebben bedrijven verplichtingen met betrekking tot de keuze van leveranciers en hun producten en diensten.

Door het in de handel brengen van minder uitstotende of minder energie verbruikende producten wordt indirect een bijdrage geleverd aan een lagere *carbon footprint* van consumenten. Datzelfde geldt voor maatregelen die supermarkten en internetverkopers moeten nemen.

Kennis van zaken is het derde kernthema. Niet alleen directeuren en beleggers, maar ook (her)verzekeraars, kredietbeoordelaars, accountants en advocaten moeten deze hebben. Die kennis heeft betrekking op alle relevante aspecten van klimaatverandering, daaronder begrepen de juridische verplichtingen van de bedrijven waarbij ze in verschillende hoedanigheden zijn betrokken. Het is hoogst merkwaardig dat dit niet voor zich spreekt. De realiteit van alle dag is dat weinigen zich bekreunen om deze juridische verplichtingen.

Reductieverplichtingen

Principle 2.1.1 formuleert de kern-reductieverplichting van bedrijven door aansluiting te zoeken bij het percentage waarmee de landen, waarin zij gevestigd zijn, hun uitstoot moeten beperken onder de OP, zoals nader uitgewerkt in *Principle 2.2.1*. Op uitvoerig in het commentaar genoemde gronden kiezen de EP voor een verplichting de mondiale temperatuurstijging beneden de 1,75 °C te houden. Om dat te kunnen bereiken, is het noodzakelijk om eerst het nog beschikbare *global carbon budget* (de mondiaal nog toelaatbare emissies zonder de grens van 1,75 °C te overschrijden) te berekenen, rekening houdend met antropogene en niet antropogene broeikasgassen. Volgens het commentaar is het *carbon budget*, zoals geformuleerd door het IPCC, het uitgangspunt. Wanneer dat wordt bestreden, zal degene die dat doet moeten aangeven dat, waarom en in hoeverre het te hoog of te laag is. Omdat het *carbon budget* geen onveranderlijk gegeven is, onder meer omdat de inzichten van de klimaatwetenschap veranderen en doorgaans meer broeikasgassen worden uitgestoten dan 'toelaatbaar' in de betrokken periode, moet het iedere vijf jaar opnieuw worden bepaald.

Als deze hobbel is genomen, is de rest betrekkelijk simpel. Op basis van het mondiale *carbon budget* per hoofd van de wereldbevolking kan het *carbon budget* van

afzonderlijke landen worden berekend door het aantal inwoners van een land te vermenigvuldigen met het mondiale *carbon budget* per hoofd van de wereldbevolking. De resultante is het *carbon budget* van dat land. Ligt de uitstoot in een land hoger, wat bij veruit de meeste 'ontwikkelde' landen het geval is, dan moet – kort gezegd – het meerdere in de betrokken periode van vijf jaar worden teruggebracht naar nul. De reducties moeten in de tijd evenredig worden 'uitgesmeerd', des dat de uitstoot aan het einde van de periode nul is. Als een land zich op basis van art. 4.2 van de PA heeft verbonden tot ambitieuzere reducties (op basis van zijn *Nationally Determined Contribution* (NDC)), dan gelden deze ook voor bedrijven in deze landen. Landen met een per hoofd van de bevolking lagere uitstoot dan het aantal inwoners van het betrokken land vermenigvuldigd met het mondiale *carbon budget* per hoofd van de wereldbevolking, doorgaans ontwikkelingslanden, moeten hun uitstoot beperken conform hun NDC's. Dat geldt dus ook voor in die landen actieve bedrijven.

Niet alle bedrijven kunnen over één kam worden geschoren: sommige hebben hun uitstoot al vergaand beperkt, andere hebben nog niets of vrijwel niets gedaan; sommige bedrijven lopen vóór gerelateerd aan vergelijkbare bedrijven, andere juist vóór achter. In theorie zou het mogelijk zijn geweest om een formule te ontwerpen om met al deze en andere relevante verschillen rekening te houden. Het gevolg zou zijn een mogelijk faire, maar tevens onwerkbare formule. Onwerkbaar omdat volstaan zou moeten worden met het opsommen van een aantal relevante factoren waarvan niet met enige trefzekerheid zou kunnen worden aangeven hoe deze zich onderling *nauwkeurig* verhouden en waarom dat zo is. Daarmee zou de kern reductiebepaling een wassen neus worden.

Landen die aan hun eigen reductieverplichtingen voldoen, mogen de reductieverplichtingen van in hun land gevestigde bedrijven *anders vaststellen*, rekening houdend met een aantal in *Principle 3.1* genoemde factoren. Voldoet een land niet aan zijn verplichtingen, dan is de afwijkingsbevoegdheid beperkter. Het betrokken land heeft dan de vrijheid om de reductieverplichtingen van afzonderlijke bedrijven te herverdelen, als daarvoor een klemmende reden bestaat, rekening houdend met een aantal factoren; de som van de reductieverplichtingen van

Landen die aan hun eigen reductieverplichtingen voldoen, mogen de reductieverplichtingen van in hun land gevestigde bedrijven anders vaststellen

6. HR 20 december 2019, NJ 2020/41, m.nt. J. Spier.

7. Commentaar p. 47.

8. The Paris Agreement | UNFCCC.

9. Deze wordt gepubliceerd onder de titel

'Een bijdrage aan de strijd om het voortbestaan: de nieuwe Principles on Climate Obligations of Enterprises', op www.njb.nl en www.navigator.nl.

alle in het betrokken land gevestigde bedrijven mag dan niet afwijken van *Principle 2.1.1 (Principle 4.1)*.

Maakt een land van de hiervoor geboden afwijkingsmogelijkheid in het geheel geen gebruik, dan kan een bedrijf dat zijn eerdere reductieverplichtingen is nagekomen, afwijken van de hoofdregel voor zover boven redelijke twijfel verheven is dat de zelf ingeroepen afwijking strookt met de vrijheid die het betrokken land zou hebben gehad om de reductieverplichting van het bedrijf anders vast te stellen (*Principles 3.3.1 en 4.3.1*).

Bedrijven zijn gehouden om hun uitstoot te verminderen als dat mogelijk is zonder relevante kosten, of, indien daarvoor wel kosten moeten worden gemaakt, deze kosten zich binnen een redelijke termijn terugverdienen (*Principles 7 en 8*). Bij de eerste verplichting valt bijvoorbeeld te denken aan het (automatisch) uitschakelen van licht of verwarming voor ruimtes of gebouwen die niet worden gebruikt; bij het tweede aan het installeren van bijvoorbeeld zonnepanelen.

Zie voor de reductieverplichtingen van – praktisch gesproken – dochterondernemingen van multinationals in ontwikkelingslanden *Principle 5. Principles 13 en 14* dragen oplossingen aan als bedrijven niet aan hun reductieverplichtingen kunnen voldoen.

Principles met een breder bereik

Activiteiten (bijvoorbeeld productie), producten en diensten mogen geen excessieve hoeveelheden broeikasgassen uitstoten; zo is geen plaats meer voor kolencentrales, tenzij het excessieve deel van de uitstoot wordt genuanceerd (*Principle 9.1*). Deze hoofdregel wordt genuanceerd al naargelang het gaat om activiteiten die onmisbare producten, niet-luxe en evenmin onmisbare producten of luxeproducten vervaardigen. Voor door een bedrijf op de markt gebrachte producten en diensten wordt eenzelfde onderscheid gemaakt.

De uitstoot van broeikasgassen wordt vermoed excessief te zijn als het betrokken bedrijf redelijkerwijs in staat is de kosten van het excessieve deel af te wentelen op de kopers van de producten of diensten, dan wel het nemen van uitstootbeperkende maatregelen gemakkelijk uit de winst kan worden betaald (*easily allow for*) (*Principle 12*). De enkele omstandigheid dat een product veel energie verbruikt, maakt dat gebruik nog niet zonder meer excessief; het commentaar noemt als voorbeeld MRI-scans.

Bij de keuze van leveranciers moet, voor zover dat redelijkerwijs mogelijk en doenlijk is, in aanmerking worden genomen of de beoogde leverancier aan zijn juridische klimaatverlichtingen voldoet. De emissies, veroorzaakt door het vervoer moeten eveneens worden meegewogen (*Principle 18.1 en 18.3*). Selectie van een leverancier die lobbyt voor maatregelen die onverenigbaar zijn met de te bereiken klimaatdoelstellingen, vergt een rechtvaardiging (*Principle 18.6*). Vanzelfsprekend is meer bedoeld dan een mechanisch ‘we hebben hiernaar gekeken’. Als, bijvoorbeeld, de uitstoot van een beoogde leverancier beduidend hoger is dan die van zijn concurrenten, behoeft keuze van eerstgenoemde een serieuze rechtvaardiging.

Gewaagder zijn *Principles 18.4 en 18.5*, behelzende dat de keuze van een leverancier uit een land dat in belangrijke mate niet aan zijn reductieverplichtingen voldoet, of

met het hoofdkantoor in zo'n land, eveneens een rechtvaardiging vereist.

Principle 19.1 beoogt reclame maken voor buitensporig uitstotende producten of producten waarvan de vervaardiging gepaard ging met zodanige uitstoot, aan banden te leggen. Datzelfde geldt voor acties die erop zijn gericht om consumenten dergelijke producten te laten kopen; genoemd worden bodemprijzen, hoge kortingen, en twee voor de prijs van één (*Principle 20*). Het commentaar noemt (luxe) chocolade. Vleesproducten worden hier niet genoemd; wel in het kader van *Principle 9.1*.

Principle 22.1 bouwt voor supermarkketens en grote internet-verkopers voort op *Principle 19.1. Principle 22.2* voegt daaraan een verplichting toe om bij aan huis-leveringen verpakkingen tot het in de gegeven omstandigheden minimale te beperken, de uitstoot van de aangeboden transportmogelijkheden onder de aandacht van klanten te brengen én om de minst uitstotende vervoeroptie te promoten.

Minimale causale bijdrage

De causale bijdrage van veruit de meeste bedrijven aan de mondiale klimaatverandering is uitermate gering. Juridisch-technisch is niet helemaal onproblematisch om ook

Juridisch-technisch is niet helemaal onproblematisch om ook zo'n minimale uitstoot als onrechtmatig te bestempelen

zo'n minimale uitstoot als onrechtmatig te bestempelen. Allicht zullen aangesproken bedrijven zich hierop beroepen. Het honoreren van dit verweer zou betekenen dat bedrijven geen juridische klimaatverplichtingen hebben. Daarmee wordt het klimaatprobleem onoplosbaar. *Principle 15* werpt dan ook een dam op tegen dit verweer. Het commentaar werkt uitvoerig uit waarom voor die verwerping juridisch-technisch voldoende sterke argumenten zijn aan te voeren.

Het belang van kennis en inzicht omtrent klimaatverandering

Principles 24-48 hebben als grootste gemene deler dat de daarin genoemde natuurlijke en rechtspersonen kennis van zaken hebben, of toegang hebben tot personen met kennis met betrekking tot alle relevante aspecten van klimaatverandering. Daarbij gaat het vooral om de mogelijke en waarschijnlijke invloed van natuurrampen en de gevolgen daarvan voor de vestigingen van de onderneming, op leveranciers, én afnemers van producten en diensten. Heeft een bedrijf bijvoorbeeld veel water nodig voor de productie, dan kan grote droogte funest zijn; is een belangrijke leverancier gevestigd in een gebied met steeds meer of zwaardere orkanen, dan kan dat verstreckende gevolgen hebben.

Bedrijven, beleggers, hun adviseurs en belangrijke ‘dienstverleners’ sluiten thans hun ogen voor (de gevolgen van) juridische verplichtingen. Dat is kortzichtig

Ook kennis van en inzicht in de juridische consequenties van klimaatverandering zijn onontbeerlijk. Daarbij gaat het in het bijzonder om juridische verplichtingen die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor bedrijven, hun leveranciers, de blijvende beschikbaarheid van bepaalde producten of diensten, de mogelijkheid om bepaalde producten te vervaardigen of in het verkeer te brengen en bepaalde diensten te verrichten. Wanneer een bedrijf bijvoorbeeld zijn uitstoot te weinig vermindert, moet het er rekening mee houden dat het door de rechter zal worden gedwongen de toekomstige uitstoot vérgaand te beperken en daarbovenop de tekortkomingen uit het (recente) verleden. Wanneer een toeleverancier op dit punt tekortschiet en niet in staat is het probleem op te lossen, kan deze gedoemd zijn de deuren te sluiten.

Bedrijven, beleggers, hun adviseurs en belangrijke ‘dienstverleners’ sluiten thans hun ogen voor (de gevolgen van) juridische verplichtingen. Dat is kortzichtig. Het is niet uit te sluiten dat ze daarmee de doodsklok luiden voor hun tak van bedrijvigheid omdat deze nalatigheid zich op enig moment zal gaan vertalen in aansprakelijkheid, waarover de EP zich, als gezegd, niet uitlaten.

Governance

De gedachte dat bestuurders van ondernemingen zich alleen behoeven te bekommeren om het kortetermijnbelang van de vennootschap lijkt een achterhoedegevecht. Zelfs als men deze enge visie zou aanhangen, blijft overeind dat veruit de meeste ondernemingen in de zeer nabije toekomst de gevolgen van klimaatverandering zullen ondervinden. Daarop niet anticiperen, zal vaak heel schadelijk zijn.

Daarom kan redelijkerwijs worden gevergd dat het management relevante korte-, middellange- en langetermijnrisico's onderzoekt; dat accounting-veronderstellingen en rapportageverplichtingen robuust worden getest en dat het zich onthoudt van voor het klimaat schadelijk lobbyen (*Principle 25*). Voor bonussen die haaks staan op de klimaatverplichtingen van een onderneming is geen plaats (*Principle 26*).

Openbaarmaking

De laatste jaren staat openbaarmaking (*disclosure*) sterk in de belangstelling, vooral dankzij het gezaghebbende TCFD-rapport. *Principles 27-34* sluiten daar in belangrijke mate bij aan. Nieuw is dat bedrijven ook moeten aangeven of ze aan hun juridische verplichtingen voldoen (*Principle 29*).

Uiteraard moeten de verstrekte gegevens transparant, accuraat, volledig en consistent zijn, terwijl dubbeltellingen moeten worden vermeden (*Principle 31.1*). Dat betekent ook dat *greenwashing* moet worden voorkomen.

Milieueffectbeoordeling

Evenmin hemelbestormend is *Principle 35* over milieueffectbeoordeling (*impact assessment*) en de noodzaak om de *carbon footprint*, de *up-* en *downstream* effecten van de beoogde activiteiten, de mogelijkheden deze te beperken en de mogelijke toekomstige klimaateffecten op de beoogde activiteit mee te wegen. De invulling van deze verplichting zal, zeker op korte termijn, allicht in verschillende landen uiteenlopen. Te denken valt aan nieuwe vliegvelden of startbanen, nieuwe kolenmijnen, of -centrales.

Beleggers

Problematischer was het gestalte geven aan de verplichtingen van beleggers, een ruime categorie die grote institutionele beleggers, pensioenfondsen, hedgefondsen, liefdadigheidsinstellingen en investeringsfondsen omvat. Bij beleggingen gaat het om aandelen, obligaties en andere waardepapieren, ongeacht of deze zijn uitgegeven door bedrijven of overheden/overheidsinstellingen (*Principle 37.1*). Dat laatste is belangrijk omdat aldus, hopen we, druk kan worden uitgeoefend op overheden die (erg) slecht presteren op klimaatgebied (dat zijn er nogal wat). Waarom dat thans, voor zover ik weet, nog niet of nauwelijks gebeurt, is moeilijk begrijpen; grote beleggers in staatsobligaties hebben allicht een grote invloed.

In een ideale wereld zouden beleggers waarop de EP zien alleen mogen beleggen in staten of bedrijven die aan hun juridische verplichtingen met het oog op klimaatverandering voldoen; vooralsnog is dat een kleine minderheid. Wanneer beleggers desondanks slechts zouden mogen beleggen in aandelen of obligaties van bedrijven of staten (hierna spreek ik korthedshalve alleen van bedrijven) die voldoende doen met het oog op klimaatverandering, dan zouden ze tegen elkaar moeten gaan opbieden om die waardepapieren te kopen. De koersen daarvan zouden enorm stijgen; een ook maar enigszins redelijk rendement zou niet meer kunnen worden behaald. Tot overmaat van ramp zouden *hedgefunds* de resterende waardepapieren kopen tegen bodemprijzen, tenzij ze zich aan de EP zouden houden. Enige reden om de betrokken bedrijven aan te sporen om wél aan hun verplichtingen te voldoen, hebben op kortetermijnwinsten gerichte beleggers niet.

Beleggers 1) moeten in kaart brengen en in hun besluitvorming verdisconteren of de entiteiten waarin ze hebben belegd of voornemens zijn te gaan beleggen al dan niet voldoen aan hun juridische verplichtingen; 2) mogen niet blindelings afgaan op *credit ratings* (*Principle 37*).

Als een bedrijf niet aan zijn verplichtingen voldoet, is een rechtvaardiging nodig om een belegging aan te houden of te doen (*Principle 38*). Bij beleggingen in kolen-centrales of andere ondernemingen die buitensporige hoeveelheden fossiele brandstof verbruiken, is zo'n rechtvaardiging niet gemakkelijk te geven (*Principle 39*).

Advocaten moeten alle relevante klimaatgevolgen van activiteiten waarbij ze zijn betrokken (bijvoorbeeld in het kader van overnames) onderzoeken en hun cliënten daarover inlichten

Op korte termijn zal in talloze gevallen het geven van een rechtvaardiging om de hiervoor genoemde redenen niet erg moeilijk zijn. Ook in dat scenario hebben beleggers geen vrijbrief om onbekommerd te beleggen in bedrijven die niet aan hun verplichtingen voldoen. Zo kunnen ze de voorrang geven aan bedrijven die het 'klimaat-technisch' beter doen dan hun concurrenten of kunnen ze zich onthouden van het kopen van *equity* van bedrijven die het (wezenlijk) slechter doen dan concurrenten. Worden dergelijke beleggingen aangehouden of vericht dan moet de belegger van zijn bevoegdheden gebruik maken en zijn invloed aanwenden om de betrokken bedrijven hun juridische verplichtingen na te laten leven (*Principle 40*).

Grote beleggers moeten accountants benoemen die voldoende op de hoogte zijn van de relevante aspecten van klimaatverandering, de juridische verplichtingen van degenen wier jaarrekeningen zij controleren daaronder begrepen. Ze moeten tegen de benoeming stemmen van bestuurders als de onderneming niet aan haar juridische klimaatverplichtingen voldoet (*Principle 41*).

Wordt het beheer of management van de beleggingsportefeuille, of het uitoefenen van stemrecht uitbesteed, dan moeten beleggers er zorg voor dragen dat de opdrachtnemer de hiervoor genoemde verplichtingen nakomt (*Principle 43.1*).

Accountants en credit rating agents

Accountants en *creditrating agents* moeten in kaart brengen of door hen onderzochte bedrijven aan hun juridische klimaatverplichtingen voldoen. Blijkt dat deze bedrijven daarin tekortschieten, dan moeten ze het daaraan verbonden aansprakelijkheidsrisico beoordelen.

Verzekeraars en herverzekeraars

Verzekeraars en herverzekeraars zijn bijzonder kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Zij worden erdoor geraakt als belegger én als verzekeraar van allerhande risico's. *Principle 45* richt vooral zijn pijlen op aansprakelijkheidsverzekeringen. Het verstrekken van dergelijke dekkingen aan bedrijven die niet aan hun juridische verplichtingen voldoen, vergt een zeer overtuigende (*compelling*) rechtvaardiging die bijvoorbeeld gelegen kan zijn in de in totaliteit beperkte omvang van deze dekkingen of in de onbeduidendheid van de schending van klimaatverplichtingen door een specifieke verzekerde (*Principle 45.2*).

Advocaten

Vragen van bedrijven over hun juridische klimaatverplichtingen zullen niet kunnen worden beantwoord zonder gedegen inzicht in de juridische verplichtingen van en de overige klimaatconsequenties voor de betrokken cliënten. Advocaten moeten alle relevante klimaatgevolgen van activiteiten waarbij ze zijn betrokken (bijvoorbeeld in het kader van overnames) onderzoeken en hun cliënten daarover inlichten (*Principle 48*).

Hoe wordt over de EP gedacht?

Onze website wordt dagelijks bezocht vanuit vele landen. De wereldkaart van bezoekers telt nog maar weinig witte plekken; ze komen vooral voor in Afrika. De eerste versie is door bijna 90 en de tweede door inmiddels 84, veelal gezaghebbende, juristen onderschreven; onder hen bevinden zich nationale en internationale (oud) rechters uit alle continenten (behalve, voor de tweede druk, rechters uit Noord-Amerika).

Voormalig premier Gordon Brown, de oud-president van het Oost-Afrikaanse Hof van Justitie Emmanuel Ugirashebutja, de oud-rechter in het VK Supreme Court Lord Robert Carnwath, de rechter in het Belgische Constitutionele Hof, voorzitter van de Europese milieurechters Luc Lavrijssen, de oud-executive directeur van de Bank of England Paul Fisher, het oud lid van de Franse Raad van State, en de drijvende kracht achter het Global Pact for the Environment Yann Aguila, en de vorige voorzitter van het UN Environment Finance Initiative David Pitt-Watson hebben lovende voorwoorden voor de tweede druk geschreven.¹⁰

De UN Special Rapporteur on Human Rights and Environment David Boyd schrijft:

'The Principles on Climate Obligations of Enterprises is a timely and compelling book that clarifies the critical role that businesses must play in addressing the global climate emergency and preventing catastrophic impacts on human rights. These principles should be understood and applied as legally binding obligations, not as voluntary guidelines.'¹¹

Het lot van de EP ligt in der Goden schoot verborgen. Dat hebben ze gemeen met klimaatverandering. •

¹⁰. Te vinden in het boek (en op onze website) p. xvii-xxiv.

¹¹. Zie de website van onze groep.